

Új fejezet

*Beszélgetés dr. Mári Imrével
múltról, jelenről*

Szokatlan helyzetbe kerültem. Rövid időn belül kétszer vezetett utam a Budapesti Fegyház és Börtönbe. Áprilisban, amikor Beck Géza életútját mutattam be, és számba vettük a gyűjtőbeli gondokat, még nem sejtettem, hogy egy sajnálatos szökést követően új parancsnok kerül az intézmény élére. Áprilisban még dr. Mári Imre sem gondolta sorsa, munkahelye illetően hirtelen, vilámcsapásszerű megváltozását. Sátoraljaújhelyen javában folyt a vezetésvizsgálat, amikor váratlanul megjelent dr. Tari Ferenc vezérőrnagy, a bv. országos parancsnoka, s a maga közvetlen modorában közölte: elviszünk téged a Gyűjtőbe!

Az igazgatói irodában a bemutatkozó kézfogas után kölcsönösen szabadkozunk. Dr. Mári Imre három hónapi hírzárlatot kért. Az ügyek alapos áttanulmányozása előtt nem kíván újságírókkal foglalkozni. Érthető. Én pedig azért szabadkozom, mert nem új munkahelyéről kívánom faggatni, hanem rá, személyiségére, a fiatalon magas pozícióba került szakember pályájára vagyok elsősorban kíváncsi. Az más, bólint. Kérdezzen.

– *Egy mondatban mivel jellemezhetné önmagát?*

– Azt mondanám, hogy célokat meghatározó, következetesen céltudatos ember vagyok – állítja pillanatnyi magába mélyülés után, majd hozzát teszi – a nem öncélú, közösségi célok megvalósítása érdekében, földet megmozgatok. Sikerorientált, vesztetni nem tudó ember vagyok. Beköltöz-

tem a börtönfalak közé éjszakára is. A Gyűjtő egyik irodájában alszom.

– *A sikerhez kemény, szívós munka vezet, nemcsak a büntetés-végrehajtási intézményekben. Honnan, milyen gyermekkorból hozta kikezdzhetetlen munkaképességét és -kedvét?*

– Sarkadon születtem. Nem kell bemutatni a viharsarki, keleti végeken edződött embert. A határmezsgyén élők zöme egyes vérvonulatot őriz magában. Anyai ágon német származású vagyok. A németajkú nagyapa a családi legendárium szerint a szülőkkel történt összezördülése miatt vándorolt magyar földre. Kisebb gyárosok voltak a messi elődök. Az apai ág erdélyi. Próziaian szólva a szüleim egyszerű munkásemberek voltak. Apám a Sarkadi Cukorgyár gépkocsivezetőjeként kereste a kenyérrelvót, anyám adminisztrátorként,

három gyermek világrahozójaként, ugyanott. Éltük azt a kettős életet, amelyet a magyar történelmi közelmúltban annyian. Édesanyám hithű református erkölcsi elveivel nevelt, míg édesapám az akkori munkásmozgalomban vett részt. Konfirmáltam, és úttörő is voltam. Gyermekként éltem meg ötvenhatot – 1948-ban születtem – csak hosszú évtizedek múltán értettem meg, mi is történt. Harmadikos gimnazistaként óriási gyász ért. Mély nyomokat hagyott bennem, hogy anyám negyvenkét évesen eltávozott a földről. A trauma apám kedélyére is borúsán hatott. Hirtelen kellett felnőttnek lennem. Anyám halálát követően saját erőből képeztem magam, a nyári szünetben kombájnjon, cséplőgépen dolgoztam. A serdülőként megkeresett pénzből fejeztem be a gimnáziumot. Jellemfejlődésemben sokat segített a napi 11–14 órás fizikai munka, valamint az idős, bölcs parasztemberekkel való társalgás.

Érettségi után, mivel sok minden kilátástalannak tűnt, még abban az évben, 1967-ben, saját kérésre bevonultam katonának. Leszerelve, a szülők cukorgyári ismeretségét felhasználva, a sarkadi továbblépések hagyományaként elektronikai műszerésztanuló lettem Gyulán. Majd a szakmai képesítést követően magam is a cukorgyárban helyezkedtem el.

– De hogyan került a műszerész ifjonc a büntetés-végrehajtáshoz?

Arcán az emlékezés talányos mosolyával folytatja:

– 1974-ben kerültem a gyulai intézetbe.

Dr. Kozma András, ma már nyugalmazott ezredes, fiatal, érettségizett pályakezdőket keresett. Olvastam a hirdetményét.

– Ilyen egyszerűen történt? Mit szolt a család a pályamódosításhoz?

– Anyámék kilencen voltak testvérek.

Kemény, de szeretettől lobogó ifjúságomra, fejlődésemre az anyai ág mindig is féltően figyelt. Egyik nagybátyám megdöbbenésének adott hangot, megtudva önkéntes rács mögé vonulásomat. A feddés után optimistán buzdított: nézd, a rendes ember ott is megtalálja a számítását. Szívós, kitarító munkával sokra viheted.

A számítás mindkét félnek kölcsönösen bevált. Kozma András, a bv. is megtalálta számítását a dinamikus, fiatal munkakerőben, akit pénzügyi előadóként alkalmaztak, de négy órában körleten volt felügyelő vagy külső ór. A négyórányi pénzügyi teendőket követően a másik négyben Mári Imre megismerkedett a büntetés-végrehajtás belső folyamataival. Véglegesítése előtt egy beszélgetéskor azt mondta fellettesének: százados úr, adjon valami munkát, mert halálra unom magamat! – Nem elég, amit csinálsz? – kérdezett vissza Kozma. – Nem.

– Az akkor szerzett tapasztalatok, az idősebb öőrökkel történt gyakori beszélgetések meghatározták a későbbi éveket – mondja a hamar törzsőrmesternek, őrpáncsnoknak kinevezett gyulai volt pályakezdő. – A bv. szabályokkal megismerkedve szembeüvő volt az elmélet és a gyakorlat közötti úr. Működik ez az egész, de nem úgy, ahogy a jogalkotók elképzelték, töprengtem hol ezen, hol azon a jelenségen. A jobbítás kulcskérdése: mi az, amit a gyakorlat nem tud megvalósítani, s miért nem? Szinkronitást állítani elmélet, gyakorlat aszinkronitása helyébe.

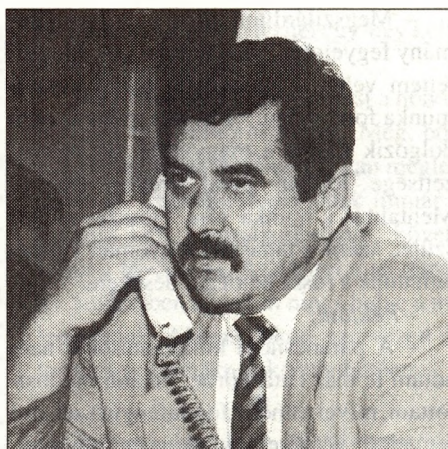
Dr. Mári Imre áldozatos tanulással szerzte meg neve elé a doktori címet. Köszöni a sorsnak – mondja jelleméből fakadó szerénységgel –, hogy elvégezhetette a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán a pedagógia-népművelő szakot és később a jogi egyetemem.

– *Úgy tudom, kevés vezetőnek van két diplomája. Pedagógiára jogot magolni nem könnyű. A kettő kombinációja viszont különleges rálátást eredményezhet a büntetés-végrehajtási specifikumokra.*

– Így van. Kora gyermekkoromtól szerettem volna tanulni, jogot végezni. A népművelő-pedagógia szaknak is az ember a tárgya, csak más aspektusból. Két független tudomány értelmezi másként az embert. A tanárképző főiskola egy embereszményt, egy humánus társadalomképet alakított ki bennem. Az állam- és jogtudományi ismeretek ezzel több ponton ütköztek. Ez a hullámvás nyomon kísérhető a gondolkodásmódomban. 1980-ban már vezetőként végeztem el a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolát. 1981-ben az akkori személyzeti és kádermunka alapján egyértelmű volt, hogy Gyulán nincs több lehetőség a számomra. Már az intézmény kicsinyége miatt sem. Valamennyi szakterületét végigjártam, még egy ételmérgezés kapcsán egészségügyi ápolónak is mondhattam magam. 1981-ben tehát két út állt előttem: Szeged és Sátoraljaújhely.

– *Az utóbbi lett a meghatározó állomáshelye.*

– Egy kezdődő, nagyon izgalmas reformidőszakban, 1981 áprilisában kerültem őrségparancsnoknak a sátoraljaújhelyi fegyházba. Feleségemnek nehéz volt a búcsú Gyulától. Magánéleti betoldásként ide kívánczok: csak a harmonikus házassági háttér ellensúlyozhatja a napi idegőrlő munkahelyi tevékenységet. A feleségem szakmája cukrász, jelenleg a Pannon sütőipari cégnél késztermék-elszámoltató, Sátoraljaújhelyen. Hetvenben született Mónika nevű lányom, '75-ben Róbert fiam. Szóval, mint a régi céhlegények elmennek tanulni, világot látni, oly módon kerültem az

ország délkeleti csücskéből fel, az északkeletibe. Megkezdtem a jogi fakultást Miskolcon, haladtam előre a '79-es jogszabályok gyakorlati megvalósításában, a rengeteg átszervezés, a feladatra alkalmas személyek megtalálásának mélyvízében.

– *Őn 1983-tól már parancsnokhelyettes, hol a gazdasági, hol a biztonsági és nevelési területet felügyelte. Nagy váltás történt, a nagykorúság kezdetét vette. A pozitív mérlegnek, rendkívüli munkabírásának köszönhetően, 1990. december 1-jétől megbízott vezető lett. Pályázatot írtak ki, s megnyerte, '91 februárjától kinevezett irányító, most nem részletezzük elődje 1987-es nyugállományba vonulásának okait. Hogyan birkózott meg fiatal parancsnokként az egyszemélyi vezető felelőségével?*

– Valójában akkor kezdődött számomra az önmegvalósítás elmélete, gyakorlata. Az egyszemélyi vezető fogalmát én nem hangsúlyoznám, mivel vezetőim bizalmát nagymértékben élveztem. Tény, hogy beérett a sok küszködés. Szabad kezet kaptam kreatívan dolgozni és kreatívan dolgoztam.

– *Milyen döntő lépéseket tett Sátoraljaújhelyen?*

– Megszilárdítottam a személyi állomány fegyelmét. Nem fenytéssel. Megértettem velük a hatáskörön belüli kreatív munka fontosságát. A német munkás nem dolgozik többet a magyarnál, de szervezettsége folytán jóval eredményesebb. Mentalitás a munka sója. Hosszas előkészület, számos tapasztalat nyomán változtathatunk a rossz beidegződéseken.

– *Például?*

– A parancsnoki kihallgatásokat nem adtam le más hatáskörbe, inkább módosítottam, mivel minden fogdafenyítéssel járó fegyelmi vétséget én akartam elbírálni. Több mint másfél évig nem szabtam ki elítéltek fogdafenyítést. A személyzet nem értette egy ideig, miért nem. Aztán rájöttek, igazam van. Felszámoltam a fogvatartottak fogdán, betegszobán eltüntetésének könnyű, megszokott útját. Hosszú távon kamatozik az elítélt alapos meghallgatása, az emberséges hangnem, az őr és az elítélt közti emberséges kapcsolat, a progresszív nevelés. A fegyelmezett légkör, a bv. intézmények progresszív menedzselése. Olyan légkört sikerült kialakítanom Sátoraljaújhelyen, hogy csak elvéve szabtuk ki fogdafenyítést. Sőt, 1993. október 15-től a személyzettel közösen objektumon belül meg egyeztünk a gumibot, bilincs, vegyszeres palack letételében. Elsőként, s az országban egyedülállóan, a parancsnok felelősségére, a személyzet csak személyi riasztóval felszerelten látja el biztonsági, őrzési feladatát.

– *Rákérdezhetek az ön parancsnoki hitelveire, amelyek a Gyűjtőben is feltehetően irányadók lesznek?*

– Nézze, számomra ugyanannyit jelent a gondjaimra bízott személyi állomány, mint az elítéltek állománya. Mondom ezt nyíltan, munkatársaim esetleges megbot-

ránkozására. Nincs háromféle igazság. Nincs külön tiszték, őrmesterek és elítéltek igazsága. Egy igazság van, s az kötelezően érvényes mindenkire. A másik vezetői hitvallásom a feladatok pontos felmérése. Értelmes célok kitűzésével rangsorolni a teendőket; melyek oldhatók meg pénzzel és pénz nélkül, megfelelő szervezéssel. A kreativitást hangsúlyoznám. Végül a harmadik elvem: megtanítani a munkatársaimat önállóan, felelősséggel dönteni, dolgozni. Az eredmények Sátoraljaújhelyen is ezek gyakorlati vonzatából születtek. Működőképes, áttekinthető börtönt tudunk kialakítani. Új konyhát, mosodát kapott az intézet, olyan szaunát, konditermet a személyzet, amely a XXI. században sem lesz szégyellnivaló. A nem öncélú célok embere vagyok. Nem ismerek tréfát a gondjaimra bízott közösség pozitív céljainak megvalósításában. Például előző helyemen az intézetnek nem volt lőtere. Felmerült a fogas kérdés, hol képezzük ki a személyzetet? Valakinek eszébe jutott, tőlünk 40 kilométerre, Cigándon árválkodik egy elhagyott, volt MHSZ-lőtér. Ennek megszerzéséért addig jártam a cigándi polgármester, a jegyző nyakára, amíg a lőteret minden bérleti díj nélkül átadták. Ha jogot nem sértek, az ördöggel is cimborálok – villan sokatmondóan a szeme.

– *Mit vár el feltétlenül a munkatársaitól?*

– Ha német precizitással, japán munkatempóval dolgoznának, amíg ez az ország talpra nem áll – hangzik a maximalista válasz. – Egyetértek az általános siralommal; kevés a pénz, de amikor az új alkotmányra és kormányra felesküdtünk, nem az anyagiak kikötésével történt meg az esküétel. A jó vezetők kiválasztása, a börtöntörvény végrehajtása kevesebb pénzzel is megvaló-

sítható. Jusson eszébe minden bévésnek a XIX. század költőihöz intézett Petőfi vers: „*ne fogjon senki könnyelműen a húrok pengetéséhez*”; vagyis ne lásson senki az emberpróbáló büntetés-végrehajtási feladatokhoz hányavetin, etikátlanul.

Dr. Mári Imre nyaralási programját kezesztette váratlan kinevezése. Felesége Sátoraljaújhelyen maradt, míg ő szó szerint éjt nappallá téve áttekint, dolgozik új munkahelyén. Lánya logopédusként Budapesten él és dolgozik, a fia Miskolcon másodéves közgazdászhallgató. A család ideiglenes szétszórásban él, a családfő pedig koncentrált magányosságban.

– Nagyon családcentrikus vagyok – jellenti ki, – nyugaton a büntetés-végrehajtási intézetekben több figyelem jut a feleségre is.

– *Hogy érti ezt?*

– A magyar bévé elhanyagolja, hogy a vezető munkatársak feleségeinek köszönetet mondjon. A feleség jól működő demok-

rációkban osztozik a férjjel egy-egy külföldi úton, tapasztalatcserén.

Megírhatom-e a ditirambust a nőhöz, a hűséges fegyverhordozóhoz? Meg, bólint rá a parancsnok. Az élet tele van meglepetésekkel. Szidónia asszonynak immár búcsúznia kell Sátoraljaújhelytől, követnie férjét a fővárosba. Az étellel ellentétben a bv. intézetben azonban nincs helye a meglepetésnek. Magas fokon szervezett biztonossági garanciáknak köszönhetően.

Szigorú, humánus, következetes: e jelzők jutnak hirtelen eszembe az új igazgató személyiségjegyeiként. A Gyűjtőben, az ország legnagyobb börtönében lezáródik egy időszak. Új fejezet kezdődik. Ez a nagy intézmény a totális várakozás állapotában van. Dr. Mári Imre nem kritizálja elődjét. Csak rövidesen sok minden másképpen lesz.

Pardi Anna